

Opettajien haasteista ratkaisuihin – inklusiivisen pedagogiikan sovelluksia

Suvi Lakkala

KOULUTUS JA TYÖKOKEMUS

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

- Erityisopettaja, luokanopettaja
- Kasvatustieteen tohtori
- Erityispedagogiikan dosentti (Itä-Suomen yliopisto)
- Vieraileva professori (Vytautas Magnus yliopisto, Liettua)
- Kiertävä erityisopettaja
- Laaja-alainen erityisopettaja
 - ✓ Yläkoulu
 - ✓ alakoulu
- Erityisluokanopettaja
 - ✓ Erityiskoulu
- Ohjaava erityisopetuksen lehtori
 - ✓ Harjoittelukoulu
- Vararehtori
 - ✓ Harjoittelukoulu
- Yliopistonlehtori (v. 2013-)

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

Inklusiivisen kasvatuksen eri tasoiset määritelmät

Kaikki oppijat sijoitetaan samaan tilaan

Erityistä tukea tarvitsevien sosiaalisiin/akateemisiin tarpeisiin vastataan

Kaikkien oppijoiden sosiaalisiin/akateemisiin tarpeisiin vastataan

Yhteisöt ovat inklusiivisia, monenlaisuutta arvostavia ja kaikkia tukevia

Tässä luennessa:

- puhutaan inklusiosta tavoitteena ja käytäntönä - **Jos haluat, pysäytä tallenne aina välillä, kun annan käytäntöön perustuvan pohdintatehtävän!**
- tiedostetaan ammattilaisten arvojen ja asenteiden vaikutukset kasvatukseen ja koulutuksen toteuttamiseen
- analysoidaan inklusiivista kasvatusta ja pedagogiikkaa opiskelijoiden oppimistaitojen, osallisuuden sekä yhteenkuuluvuuden tunteen kautta
- ei tavoitella lopullista ”totuutta” vaan viritellään analyyttisiä ajatuksia
- annetaan välineitä inklusiivisen kasvatuksen laadun tarkasteluun

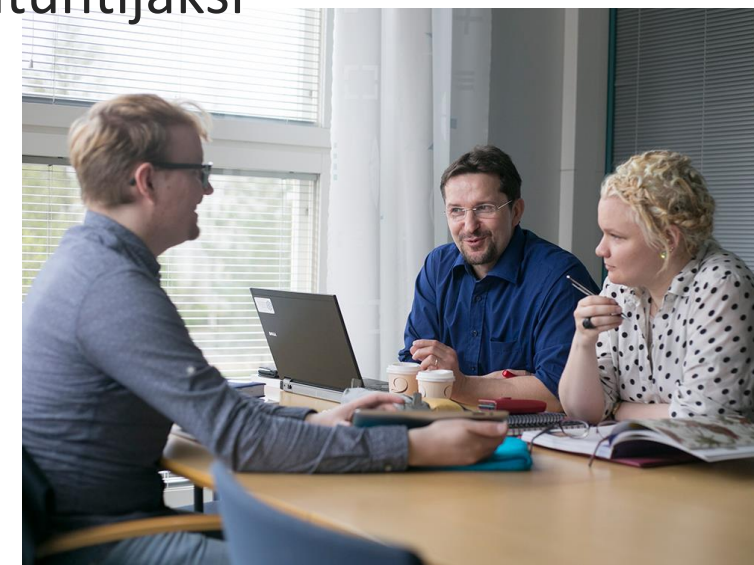
Inklusiivisen kasvatuksen ja pedagogiikan perusperiaatteita

Ammatilliset/professionaaliset eettiset ratkaisut

- Ammatit, joissa hankitaan korkeakoulutasoista osaamista, mielletään professioiksi
- Yksi profession merkki on ammattieettinen koodisto, koska työntekijällä on itsenäistä vastuuta, kuten opettajan ammatissa
- Ammattilaiselta myös edellytetään, että hän
 - osaa *hankkia* tietoa ja
 - *luoda* uutta tietoa toimintaperustan muuttuessa (Juujärvi ym. 2007)
- Yksilön ammattiuralla on erilaisia vaiheita: noviisista asiantuntijaksi
- Opettajuutta pitää tarkastella jatkuvasti uudelleen ja määritellä kullekin aikakaudelle ominaisin käsittein

Tarvitaan

- tietoa tosiasioista
- tietoa oikeasta ja väärästä
- tietoisuus omista arvoista

Kolmen näkökulman malli ammattillis-eettisiin kysymyksiin

Harkitse ongelmaa eri
näkökulmista:

- Oma itse
- Oppija/muu henkilö
(esim. vanhempi)
- Ulkopuolinen
havainnoija

Mitä

- arvoja
- normeja
- ohjeita

näet verrattuna
eri hlöiden asemaan?
Onko niiden välillä
ristiriitoja?

Millaisia
seurauksia
ratkaisulla on?

Esimerkki 1: **Kuvataiteen tunti**

On kuvataiteen tunti. Aiheena on kuvanveisto savesta. Opettaja: “On vaikea motivoida joitakin oppilaita muovailemaan esinettä, jonka olen suunnitellut. Usein he ovat erityisen tuen oppilaita. He vain kieltäytyvät tehtävästä.”

Mieti eri vaihtoehtoja. Minkä vaihtoehdon valitsisit? Miksi?

- a) Opettaja antaa oppilaiden piirtää paperille, mutta hän antaa oppilaiden huomata, että he käyttäytyvät huonosti.
- b) Opettaja esittelee oppitunnin oppimistavoitteet: opiskelijat pääsevät harjoittelemaan kuvanveistoa ja vahvistamaan taiteellisia näkemyksiään. He voivat valita oman aiheensa ja tavan jolla lähestyvät aihetta.
- c) Opettaja rohkaisee oppilaita muotoilemaan suunnittelemaansa esinettä ja lupaa auttaa.

Reflektiota esimerkistä 1: [Kuvataiteen tunti](#)

Pedagogisia ratkaisuja pohtiessaan opettajat pohtivat kysymyksiä:

- Onko tavoite olennainen ja tarpeeksi ymmärrettävä?
- Onko keinot sisällytetty tavoitteeseen? Vai voivatko oppijat saavuttaa tämän tavoitteen useilla tavoilla?
- Miten tavoite kommunikoidaan oppijoille?

Osallistava ratkaisu: Tavoite voi olla kokemus saven muotoilusta tai veistosten tarkastelu taiteellisesti arvioiden. Tuotos voi olla yksilöllinen ja se voidaan muokata yksilön kiinnostuksen kohteiden ja taitojen mukaan.

POISTA OPPIMISEN ESTEITÄ TEKEMÄLLÄ OPETUSSUUNNITELMASTA JOUSTAVAMPI

- ❑ Millä tavoin *arviointi* voisi olla esteenä oppimiselle?
- ❑ Millä tavoin *materiaalit* voivat olla esteenä oppimiselle?
- ❑ Millä tavoin *opetusmenetelmät* voivat olla esteenä oppimiselle?
- ❑ Millä tavoin *oppimisympäristö* voisi olla esteenä oppimiselle?
- ❑ Miten huomioit erilaiset *toiminta- ja ilmaisutavat*?
- ❑ Miten oppimisen oikea-aikainen *tukeminen* onnistuisi?

VERTAILU: PERINTEINEN VS. INKLUSIIVINEN PEDAGOGIIKKA

Perinteinen tilanne

Opettaja käyttää opettajajohtoisia menetelmiä; asettaa samat konkreettiset tuotokset kaikille oppitunnin tavoitteeksi

Opettajan haaste

Oppimisprosessin yksilöllistäminen (eriyttäminen)

Ratkaisut

Oppilaslähtöinen opetus; asetetaan tunnin tavoitteeksi eri tasoisia taitoja tai metakognitiivisia strategioita; käytetään useita opetusmenetelmiä; käytetään eriytettyä oppimateriaalia

Esimerkki 2 Uuden heterogeenisen luokan kanssa aloittaminen

Ekaluokkalaisten ryhmä aloitti ns. inklusioluokkana: erityistä tukea tarvitsevat lapset (10 oppilasta) sijoitettiin ikätovereiden joukkoon (yleinen tuki 10 oppilasta). Ryhmällä oli kaksi opettajaa, erityisopettaja ja luokanopettaja sekä 1 henkilökohtainen avustaja ja 2 koulunkäynninohjaajaa. Hyvistä tuntisuunnitelmista huolimatta oppilaat häiriintyvät joka päivä kaikesta mahdollisesta. He eivät keskity ja tappelevat keskenään.

Mieti eri vaihtoehtoja. Minkä vaihtoehdon valitsisit? Miksi?

- a) Oppilaat jaetaan neljään pienryhmään eri puolille luokkatilaa. Opettajat pitävät kiinni opetussuunnitelman tavoitteista opettaa lukemista, kirjoittamista ja matematiikkaa.
- b) Opettajat havainnoivat oppilaita ja tunnistavat ne, joilla on eniten vaikeuksia. He yrittävät hakea oppilaille apua esim. koulupsykologilta.
- c) Opetussuunnitelman akateemiset tavoitteet asetetaan sivuun. Opettajat alkavat opettaa itseohjautuvuutta pienten tehtävien avulla, luovat rutiineja, selkeyttävät ohjeita, opettavat neuvottelutaitoja, luovat lämpimän ja hyväksyvän ilmapiirin.

Reflektiota esimerkistä 2:

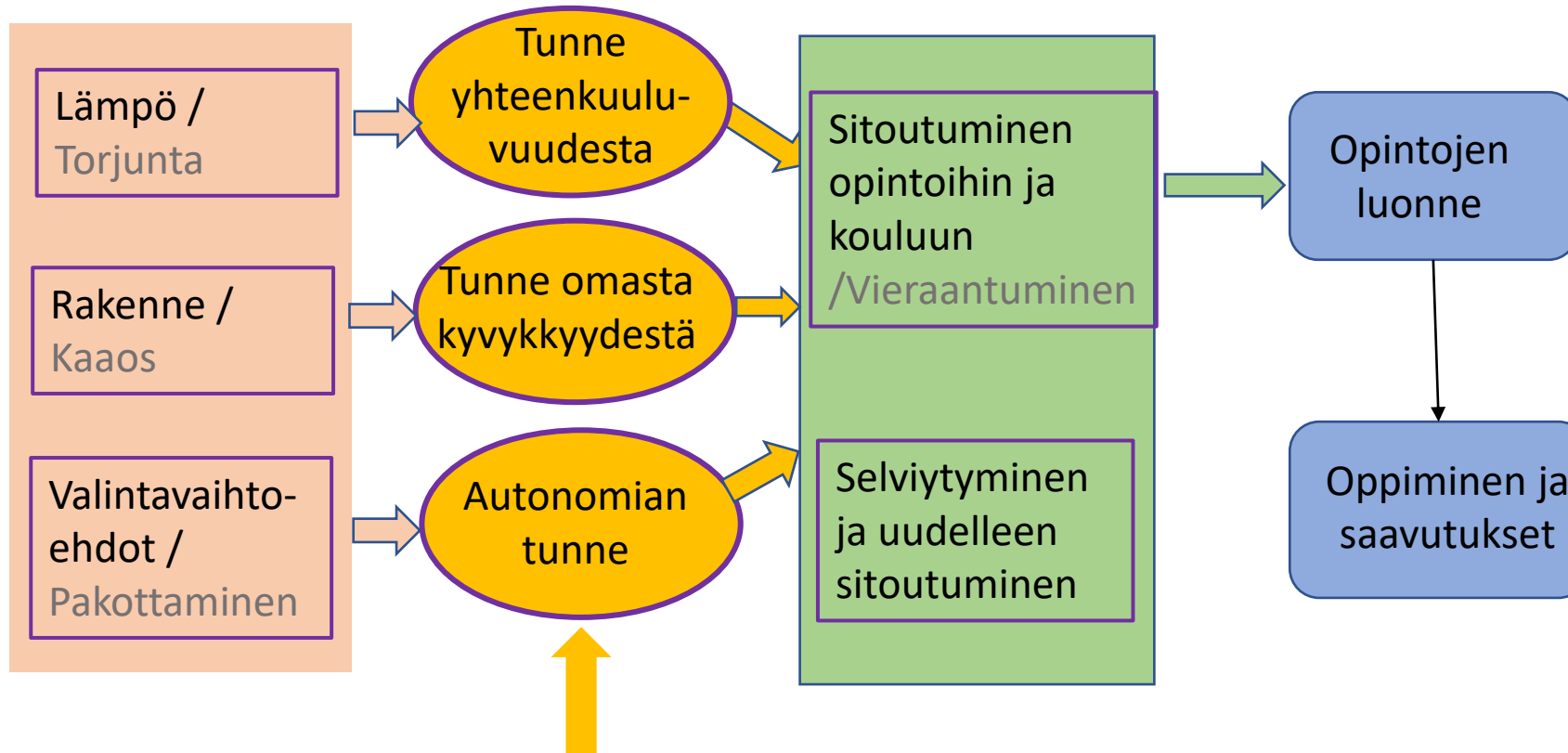
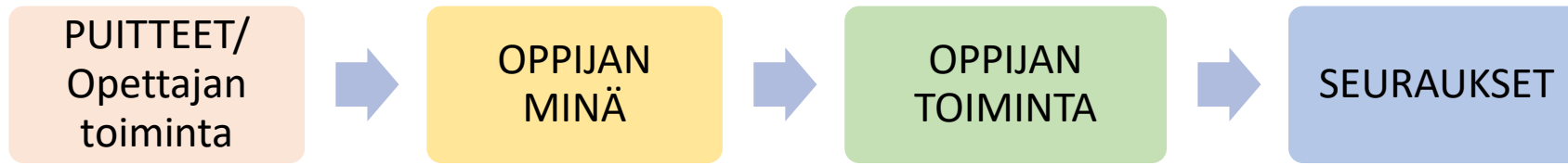
Uuden heterogeenisen luokan kanssa aloittaminen

Pedagogisia ratkaisuja pohtiessaan opettajat pohtivat kysymyksiä:

- Miten saamme oppilaat keskittymään ja oppimaan?
- Miten voimme tukea oppilaiden sosio-emotionaalista hyvinvointia ja edistää itseohjautuvuutta ja sosiaalisia taitoja?
- Miten luomme lämpimän turvallisen oppimisympäristön/yhteisön kaikille oppilaille?
- Miten kontrolloimme omia asenteitamme ja käyttyydymme neutraalisti lasten kanssa?

Osallistava ratkaisu: opettajat asettavat muodolliset kognitiiviset oppimistavoitteet vähemmälle huomiolle ja priorisoivat tärkeitä sosiaalis-emotionaalisia tavoitteita yhteisön luomiseksi ja oppilaiden oppimisen mahdollistamiseksi.

OPPIJAN TOIMIJUUDEN KEHITTÄMISEN PROSESSI

OPPIJAN MINÄ

- Edellä kuvatut ominaisuudet oppimisympäristössä/opettajan toiminta muokkaavat oppijan motivaatiota, ja hänelle alkaa kehittyä sisäinen motivaatio, jossa on kolme piirrettä:
- Tunne yhteenkuuluvuudesta (Relatedness)
- Tunne omasta kyvykkyydestä (Competence)
- Autonomian tunne (Autonomy)
- Itseohjautuvuusteoria näkee nämä kolme piirrettä ihmisen psykologisina *perustarpeina*

Opettajan pedagoginen toiminta

- **Lämpö** vuorovaikutussuhteissa (vs. torjunta)
 - Eräessä tutkimuksessa kouluun siirtyvät lapset, joilla oli toiminnallisia ongelmia (mm. käyttäytymisen, tarkkaavuuden, sosiaalisuuden ja/ tai akateemisten taitojen ongelmia) menestyivät ekaluokalla parhaiten kun opettaja tarjosi
 - emotionaalista tukea, kuten lämpöä ja huolenpitoa,
 - kannusti, ennakoi ja kävi ohjauksellisia keskusteluja (Hamre & Pianta 2005)
- **Rakenne:** Strukturoitu vuorovaikutus (vs. kaaos)
 - Opettajalla on korkeat odotukset → ”Uskon että osaat/opit tämän”
 - Selkeät vaatimukset
 - Tehtävien pilkkominen osiin, palaute, itsearviointi
 - Kohtuulliset rajat ja käyttäytymissäännöt
 - Noudattavat itse periaatteita johdonmukaisesti ja katsovat, että lapset noudattavat sääntöjä
- **Valintavaihtoehdot:** Autonomian tukeminen
 - Opettaja suhtautuu kunnioittavasti oppilaan mielipiteisiin ja kuuntelee
 - Antaa valita parista vaihtoehdosta; etsii oppilaita kiinnostavia aiheita
 - Suunnittelee tehtäviä joista saa onnistumisen kokemuksia → sopiva vaatimustaso (vrt. ponnistelu lähikehityksen vyöhykkeellä)
- Vertaissuhteiden edistäminen
 - Oppilailla on mahdollisuus keskustella ja kuunnella toisiaan; jakaa oppimiskokemuksia → oma arviointikyky kehittyy → Nämä yhdistetään luokan strukturiin, ne ovat myös työskentelytapoja, jotka edistävät sekä sosiaalisia että akateemisiä tavoitteita

VERTAILU: PERINTEINEN VS. INKLUSIIVINEN PEDAGOGIIKKA

Perinteinen tilanne

Opettaja keskittyy tietotavoitteisiin; opettaja antaa yhdensuuntaisia ohjeita kahdenvälisissä tilanteissa

Opettajan haaste

Oppilaiden sosio-emotionaalinen hyvinvointi ja perustarpeet jäävät huomiotta opetuksessa

Ratkaisut

Keskitytään sekä kognitiivisiin että sosio-emotionaalisiin tavoitteisiin (priorisointi); harjoitellaan itseohjautuvuus-taitoja; käytetään scaffoldingia; edetään oppijoiden oppimisprosessin mukaan

Esimerkki 3 **Moniammatillinen tiimityö**

Ammatillisessa oppilaitoksessa ryhmä kollegoja pilotoi ennaltaehkäisevää opiskeluhuoltotyötä muodostamalla yhden lukuvuoden aikana "Valmennustiimin" kahdelle tekniselle alalle. Ammatilliset opettajat (3), erityisopettaja (EO), koulukuraattori (KKU) ja projektikoordinaattori luovat työnjaon, jossa EO ja KKU tukevat opettajien työtä. Yhdessä he työskentelevät luottamuksellisten suhteiden rakentamiseksi opiskelijoiden kanssa eri tavoin.

Vanhemmat otetaan mukaan alusta lähtien kotiväen illassa ja WhatsApp-ryhmällä. He ovat sitoutuneita ja muodostavat "Hoivatiimin".

Valmennustiimi auttaa opiskelijoita löytämään tavoitteensa (mm. tulevaisuusverstas) ja avaimet hyvinvointiinsa (EO ja KKU tukevat opiskelijoita ennaltaehkäisevästi). Tulokset ovat rohkaisevia ja tiimin jäsenet saavat tukea toisiltaan. Seuraavana vuonna yhteistyö ei kuitenkaan enää jatku.

Mieti eri vaihtoehtoja. Minkä vaihtoehdon valitsisit? Miksi?

- a) Kollegoilla ei ole tarpeeksi aikaa/resurssia ennaltaehkäisevään työhön ja opiskelijoiden motivaation vahvistamiseen.
- b) Osa henkilökunnasta vaihtuu ja tiimiä ei ehditä rakentaa uudelleen.
- c) Yksikön johto ei tue yhteistoimintaa.

Reflektiota esimerkistä 3

Moniammatillinen tiimityö

Pedagogisia ratkaisuja pohtiessaan opettajat pohtivat kysymyksiä:

- Mitkä ovat yhteiset tavoitteemme ja ammatillisen osaamisemme rajapinnat moniammatillisena tiiminä?
- Miten voin organisoida työni niin, että opiskelijoiden tukemiseen sisältyy sekä ennakoivia että korjaavia elementtejä?
- Miten käyttäydyn tiimin jäsenenä? Kunnioitanko muiden osaamista? Tasapainotanko valtasuhteita ryhmässä?
- Miten voin vaikuttaa oppilaitokseni johtamiseen varmistaakseni riittävät resurssit ja koordinoidakseni väliin tulevia muuttujia?

Reflektiota esimerkistä 3

- Osallistava ratkaisu:
- Oppilaitoksen johto johtaa koko kouluyhteisöä ja saa sen keskustelemaan ja luomaan yhteisiä linjauksia, jotka tukevat kaikkien oppilaiden ja yhteisön jäsenten oppimista ja hyvinvointia. Johtajat mahdollistavat rakenteelliset ratkaisut.
- Tiimin jäsenet pohtivat omaa käyttäytymistään tiimin jäsenenä.
- Kukaan ei päättää itse tavoitteestaan ja ratkaisustaan etukäteen, vaan ne neuvotellaan ja laaditaan yhteistyössä.
- Yhteistyötaidot ovat aikuisillekin kehitettävissä olevia taitoja.

Esimerkkejä organisaatiotason inklusioratkaisuista

- Lintulaakson koulu, Espoo
 - 1-6 lk:lla kolme rinnakkaisluokkaa, joista yksi ns. inklusioluokka, 2 opettajaa (eo + lo) ja ohjaajia
 - monimuotoiset opetusjärjestelyt ja oppimisympäristöt
 - huomioidaan sosio-emotionaaliset ja akateemiset tarpeet
 - (AVI:n koulutus maaliskuu 2023)
- Brigittenau'n yhtenäiskoulu, Wien, Itävalta
 - monen ikäisten ryhmät (1-3; 4-6; 7-8 lk:t)
 - yhteisopettajuus (eo + lo/ao ja ½ resurssiope), ohjaajia
 - valmennussysteemi, 10 oppilasta/opettaja (Coach teachers)
 - moniammatillinen yhteistyö
 - tiivis yhteistyö perheiden kanssa
- Hox: päiväkotien toimintakulttuuri perustunut jo pitkään moniammatilliselle yhteistyölle
 - Nyt ammattikuvat liikkeessä, kun varhaiskasvatuksen opettajien ja sosionomien pätevyudet erotettu toisistaan

VERTAILU: PERINTEINEN VS. INKLUSIIVINEN PEDAGOGIIKKA

Perinteinen tilanne

Opettajan ei tarvitse/ ei tiedä miten työskennellä ohjaajien tai muiden ammattilaisten kanssa; opettaja ei tiedä, miten tehdä yhteistyötä huoltajien kanssa

Opettajan haaste

Moniammatillisen yhteistyön tarve; dialogi huoltajien kanssa

Ratkaisut

Oppilaitoksen johdon, hallintoviranomaisten ja hlökunnan sitoutuminen kehittämään toimintakulttuuria, luomaan tiimejä, tukemaan yhteisopettajuutta, kehittämään henkilökunnan dialogisia taitoja ja hankkimaan resursseja

INKLUSIIVISEN
KASVATUKSEN
KRIITTISET
TEKIJÄT,
MÄÄRITTÄJINÄ
OSALLISUUS
JA
TOIMIJUUS

OPETTAJIEN ARVOT JA ASENTEET PEDAGOGINA

Esteiden
tunnistaminen

Monenlaisuuden
arvostaminen

OPETTAJAT JA MUU OPPILAITOKSEN HENKILÖKUNTA YHTEISÖNÄ

Yhteisölliset
ratkaisut

PEDAGOGISET KÄYTÄNTEET

Oppijoiden
sitoutuminen

Kaikkien oppimisen
mahdollistaminen

OPPIJAN
OSALLISUUS JA
TOIMIJUUS

Huomioita opettajan hyvinvoinnista ja itseohjautuvuudesta

OPETTAJAN PSYKOLOGISET PERUSTARPEET

- Myös opettaja voi tuntea, että hän ei saa kontaktia ryhmään:
- **Tunne yhteenkuuluvuudesta** → oppilaan/oppilaiden vihamielisyys, passiivisuus ym.
- **Tunne omasta kyvykkyydestä** → oppilaat eivät ole kiinnostuneita, eivät opi ym.
- **Autonomian tunne** → hän ei voi toteuttaa sellaista opetusta kuin on suunnitellut; suunnitelmat eivät toimi; on pakko toimia eri tavalla kuin haluaisi (esim. yhteisopetus, moniammatillinen yhteistyö)

Vrt. Itseohjautuvuusteoria

- Työn reflektointi (mm. omien tunteiden tunnistaminen) ja etäisyyden ottaminen oppilaiden käyttäytymiseen sen sijaan, että ottaisi asiat henkilökohtaisesti
- Oppilaiden taustamotivaation analysointi; luokkadyنامiikan selvittäminen
- Keskustelu yhteistyötiimissä, yhteisten tavoitteiden selkiyttäminen, työnjaon sopiminen...

- CAST. <https://udlguidelines.cast.org/>
- Furrer, C., Skinner, E., & Pitzer, J. (2014). The influence of teacher and peer relationships on students' classroom engagement and everyday motivational resilience. *National Society for the Study of Education*, 113(1), 101–123.
- Göransson, K., & Nilholm, C. (2014). Conceptual diversities and empirical shortcomings – A critical analysis of research on inclusive education. *European Journal of Special Needs Education*, 29(3), 265–280. <https://doi.org/10.1080/08856257.2014.933545>
- Hamre, B. K. & Pianta R. G. (2005). Can Instructional and Emotional Support in the First-Grade Classroom Make a Difference for Children at Risk of School Failure? *Child Development*, 76(5), 949 – 967.
- Juujärvi, S., Myyry, L. & Pessa, K. (2007). Eettinen herkkyyks ammatillisessa toiminnassa. [Ethical sensitivity in professional actions]. Tammi.
- Lakkala, S., Galkienė, A., Navaitienė, J., Cierpiałowska, T., Tomecek, S. & Uusiautti, S. (2021). Teachers Supporting Students in Collaborative Ways—An Analysis of Collaborative Work Creating Supportive Learning Environments for Every Student in a School: Cases from Austria, Finland, Lithuania, and Poland. *Sustainability*, 13(5), 2804. <https://doi.org/10.3390/su13052804>
- Lakkala, S., Juškevičienė, A., Česnavičienė, J., Poteliūnienė, S., Ustilaitė, S. & Uusiautti, S. (2019). Implementing Inclusive Education in Lithuania: What are the main Challenges according to Teachers' Experiences? *Acta Paedagogica Vilnensia*, 43, 37-56. <https://doi.org/10.15388/ActPaed.43.3>
- Lakkala, S. & Kokko, K. (Under review 2023). What are the critical dimensions in successful implementation of inclusive pedagogy? A conceptual analysis of inclusive pedagogy in terms of participation and agency, xxxx
- Lakkala, S. & Kyrö-Ämmälä, O. (2021). Teaching for Diversity with UDL: Analysing Teacher Competence. In A. Galkienė & O. Monkevičienė (Eds.) *Improving Inclusive Education Through a Universal Design for Learning. Inclusive Learning and Educational Equity*. Springer, pp. 241-277. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-80658-3>.
- Lakkala, S., Turunen, T., Kangas, H., Pulju, M., Autti, H. & Kuukasjärvi, U. (2017). Learning inter-professional teamwork during university studies: A case study of student teachers and social work students' shared professional experiences. *Journal of Education for Teaching: International Research and Pedagogy*, 43(4), 414–426. <https://doi.org/10.1080/02607476.2017.1342051>
- Lindh, J. & Lakkala, S. (Under review). Supporting learning and well-being in vocational education and training - tensions and boundary spaces for multi-agency cooperation. xxxx
- Rose, J. & Norwich, B. (2014). Collective commitment and collective efficacy: a theoretical model for understanding the motivational dynamics of dilemma resolution in inter-professional work. *Cambridge Journal of Education*, Vol. 44, No. 1, 59–74, <http://dx.doi.org/10.1080/0305764X.2013.855169>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). *Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness*. The Guilford Press. <https://doi.org/10.1521/978.14625/28806>